

Verdien av aktiv tilstedeværelse

Hvilken betydning har barnehageansattes aktive tilstedeværelse
for barns livsmestring?

Mathilde Skog Trondsen

Kandidatnummer: 811

Bacheloroppgave

BHBAC3980

Trondheim, april 2021

Bacheloroppgaven er et selvstendig studentarbeid gjennomført ved Dronning Mauds Minne Høgskole for Barnehagelærerutdanning og er godkjent som en del av barnehagelærerutdanningen. Under utarbeidelse av oppgaven har studenten fått veiledning ved DMMH.

DronningMaudsMinne

HØGSKOLE FOR BARNEHAGELÆRERUTDANNING

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	3
1.1	<i>Presentasjon og bakgrunn for tema</i>	3
1.2	<i>Begrepsavklaring</i>	4
1.3	<i>Oppgavens innhold og struktur</i>	4
2	Teorikapittel	5
2.1	<i>Livsmestring i barnehagen</i>	5
2.2	<i>Relasjonskompetansen</i>	6
2.3	<i>Tilknytning</i>	8
2.3.1	<i>Trygghet gjennom kontakt med barnet</i>	8
2.4	<i>Omsorg</i>	9
2.5	<i>Trygghet for regulering av følelser</i>	11
3	Metodekapittel	12
3.1	<i>Hva er metode?</i>	12
3.1.1	<i>Kvalitativ metode</i>	12
3.1.2	<i>Det kvalitative intervjuet</i>	13
3.2	<i>Planlegging av datainnsamling</i>	14
3.2.1	<i>Valg av informanter</i>	14
3.3	<i>Gjennomføring av intervju</i>	15
3.4	<i>Dataanalyse</i>	15
3.5	<i>Etiske betraktninger</i>	15
3.6	<i>Metodekritikk</i>	16
3.6.1	<i>Reliabilitet</i>	16
3.6.2	<i>Validitet</i>	17
4.0	Drøfting av datamaterialet	17
4.1	<i>Omsorg og den gode relasjonens betydning</i>	17
4.1.1	<i>Personalets samspill og mål</i>	19
4.2	<i>Støtte til regulering av følelser</i>	20
4.3	<i>Betydningen av tilstedeværende ansatte</i>	21
4.4	<i>Erfaring fra praksis</i>	23
5	Avsluttende kommentarer	24
	Litteraturliste	26
	Vedlegg	27
	<i>Informasjon og samtykkeskjema</i>	27
	<i>Intervjuguide</i>	29

1 Innledning

Livsmestring handler om de positive kreftene i barns liv. De kreftene som gir barn trygghet, trivsel og glede, og som i seg selv gjør at barn blir bedre rustet til å takle utfordringer og belastninger som kan oppstå senere i livet. Det er en del av livet å takle skuffelser og ikke alltid få det som man vil. For enkelte barn er dette vanskelig, og noen trenger å jobbe hardere for å få dette til (Drugli & Lekhal 2019, s. 21). Utfordringer er noe alle barn vil oppleve senere i livet, og derfor handler livsmestring om å lære seg å takle slike moderate frustrasjoner som gjør barn mer robuste. Enkelte barn trenger støtte til å hevde seg selv, og andre barn trenger støtte til å samarbeide mer (Drugli & Lekhal, 2019, s. 129) Derfor har jeg i min bacheloroppgave tatt for meg den viktige relasjonen mellom et barn og en voksen, og betydningen av denne for barns livsmestring.

1.1 Presentasjon og bakgrunn for tema

Fra erfaring i praksis, har jeg opplevd at enkelte ansatte er mer preget av klokken, rutinene, og andre ansatte, enn det å faktisk se barna og være der for dem. Dette førte til at jeg i min siste praksisperiode valgte et endringsarbeid om nettopp det å være tilstedeværende med barna. På bakgrunn av mine erfaringer ble temaet for min bacheloroppgave aktiv tilstedeværelse. Jeg valgte dette temaet da jeg mener at ansattes tilstedeværelse er den viktigste faktoren for at barn skal oppleve livsmestring i barnehagen. Selv om ansatte som arbeider i barnehagen har teoretisk kunnskap om barns behov og utvikling, må kunnskapen omsettes i praktisk arbeid med barna. Det hjelper ikke med kunnskap, om man ikke er der for barnet. Jeg er interessert i begrepet tilstedeværelse, og jeg ønsker å vite mer om hvilken betydning tilstedeværelse har for barns livsmestring. Fordypningen jeg går er barndom, helse og livsmestring. I denne fordypningen har jeg fått en faglig dybde i ulike tema som er sentrale for barns psykiske og fysiske helse, og jeg har utviklet evnen til å tenke kritisk over barndom, helse og livsmestring.

Fra første klasse har en stor del av mitt pedagogiske grunnsyn handlet om å se barnet for den de er. Dette er noe som alltid har vært viktig for meg, og dette skyldes i erfaringer som barn, hvor jeg følte meg lite viktig, i forhold til de voksne. I flere situasjoner var jeg sammen med voksne, med noe på hjertet, men ofte ble jeg hysjet på, eller ble bedt om å vente. Dette fikk meg til å føle at min stemme ikke var viktig, og jeg kvitet meg derfor til å uttale meg i enkelte situasjoner.

Siden dette har blitt en hjertesak for meg, ønsker jeg i denne studien å øke kunnskapen min, samt belyse et viktig tema for å bygge livsmestring. På bakgrunn av dette har jeg utarbeidet min problemstilling slik:

Hvilken betydning har barnehageansattes aktive tilstedeværelse for barns livsmestring?

1.2 Begrepsavklaring

Fordi begrepet tilstedeværelse er stort, velger jeg å avklare hva jeg selv legger i barnehageansattes aktive tilstedeværelse.

Når jeg skriver om **aktiv tilstedeværelse**, er dette et begrep av mer «muntlig» art, som gjerne brukes blant ansatte i barnehagen i praksis. En form for taus kunnskap.

Eksempel 1: En ansatt er så opptatt av rutinen i overgangssituasjonen, at h*n ikke legger merke til at et barn søker h*n. Barnet blir lei seg, og prøver hos en annen voksen. Dette kan være et eksempel på en voksen som ikke er fullt så aktivt tilstedeværende i situasjonen.

Eksempel 2: Avdelingen har fokus på å «være på», «se barnet», «være på gulvet». Dette handler om aktiv tilstedeværelse i barnehagen.

I faglig/teoretisk sammenheng kan dette begrepet knyttes til **relasjonskompetanse**. Med relasjonskompetanse er det de ferdigheter, evner, kunnskaper og holdninger som etablerer, utvikler, reparerer og vedlikeholder relasjoner mellom mennesker (Spurkeland, 2012, i Lysebo & Bratt, 2017, s. 5). Rammeplan for barnehagen (KD, 2017, s. 16) presiserer at barnehagen skal aktivt legge til rette for omsorgsfulle relasjoner mellom barna og personalet, som grunnlag for trivsel, glede og mestring.

Likevel vil jeg bruke begrepet tilstedeværelse en del i drøftingskapittelet, da dette begrepet ble anvendt av informantene.

1.3 Oppgavens innhold og struktur

Først vil jeg introdusere teori i **kapittel 2**, som er relevant for å besvare problemstillingen min. Her blir det redegjort for sentrale faktorer for å bygge barns livsmestring. Videre i **kapittel 3** vil jeg forklare hvilken metode jeg har brukt, og en beskrivelse av min innsamlingsstrategi vil bli presentert. Her blir det gjort rede for intervjuene mine, valg av informanter, etiske betraktninger og metodekritikk.

I **kapittel 4** drøfter jeg mine funn mot den relevante teorien. Denne rekkefølgen skaper det metodiske- og teoretiske bakteppet for min drøfting. Avslutningsvis i **kapittel 5**, kommer en oppsummering av min bacheloroppgave, hvor jeg ser på min problemstilling opp mot funnene og drøftingen. Helt til slutt kommer vedlegg som; info – og samtykkeskjema og intervjuguiden.

2 Teorikapittel

I denne delen blir det redegjort for teori og litteratur jeg mener er viktig for å bygge barns livsmestring. Teoridelen vil senere danne utgangspunktet for min drøfting av relevante funn fra datainnsamlingen. Jeg deler teorien inn i overskrifter som gir bedre oversikt for leseren.

2.1 Livsmestring i barnehagen

I Rammeplan for barnehagens (2017) har livsmestring og helse blitt en del av barnehagens verdigrunnlag. Denne verdien presenterer rollen til barnehagen som en helsefremmende og forebyggende arena som skal bidra til å utjevne sosiale forskjeller. Rammeplanen påpeker at barnas fysiske og psykiske helse skal fremmes i barnehagen. Ansatte i barnehagen skal bidra til barnas livsglede, trivsel, mestring og følelse av egenverd, samt forebygge krenkelse og mobbing. Videre skriver Rammeplanen at barnehagen må håndtere, stoppe og følge opp, dersom mobbing og krenkelse skjer (KD, 2017, s. 13). Det betyr at barnehagen skal forebygge og fremme barns psykiske helse, slik at de blir rustet til å møte motstand i livet (KD, 2017, s. 11). De siste årene har begrepet livsmestring blitt hyppigere brukt i ulike styringsdokumenter for skole – og barnehagesektoren. Enkelte er skeptisk til dette begrepet, og tenker at livet ikke er noe barna skal lære seg å mestre, men derimot å leve. Vi tenker at det ikke er noen motsetning til dette, da et godt liv som leves her og nå for barna, blir det som rustet dem til å håndtere alt som livet handler om senere (Drugli & Lekhal, 2019, s. 29).

Livsmestring dreier seg om å kunne forstå og å kunne påvirke faktorer som har betydning for mestring av eget liv. Det skal bidra til at barna lærer å håndtere motgang og medgang på en best mulig måte, samt de personlige og praktiske utfordringer som kan komme i livet (KD, 2017, s. 12-13). Derfor er det nærliggende å trekke inn resiliens, da dette er et psykologisk begrep som kan bety motstandskraft, robusthet, seighet eller utholdenhet. Dette emnet gir ideer til hvordan man kan skape mer forebyggende tiltak og helsebringende prosesser (Borge, 2018, s. 11). En definisjon av resiliens er «god fungering tross risiko». Dog er det viktig å skille mellom resiliens og resilient. Resiliens handler om komplekse samspill mellom mennesker og risikofylte omgivelser, og det kobler egenskaper hos et barn til egenskaper i miljøer (s. 18). Den britiske

ordboken Oxford Combined Dictionary (1993) formulerer resiliens som det å gjenopprette original form etter en fysisk belastning, og den menneskelige evnen til bedring. Et barn kan vise resiliente resultater på noen områder, og dette betyr at barnet kan være resiliente overfor noen påkjenninger i miljøet det er i, og ikke andre (Borge, 2018, s. 18-19).

Et begrep som kan knyttes til resiliens er salutogenese. Det forklarer «god folkehelse tross risiko». Salutogenese brukes for å forstå sammenhengen mellom sosiale forskjeller og god helse. Derimot brukes begrepet resiliens mer spesifikt for å forklare forskjeller mellom barn som lever under den samme risikoen. Begge disse begrepene legger vekt på de prosessene som bringer en framover mot friskhet og velvære: Psykisk velvære og helse. Dog er det viktig å vite at dette er utviklingsprosesser over tid, ikke engangsfenomener (Borge, 2018, s. 30).

2.2 Relasjonskompetansen

For barns utviklingsprosess er gode relasjoner det viktigste fundamentet. Vi kan koble nære relasjoner og tilknytning, da tilknytningsrelasjonene er spesielt nære relasjoner (Hagström og Broberg, i Drugli & Lekhal, 2019, s. 51). Rammeplanen (2017) påpeker at personalet skal legge til rette for at barna kan knytte seg til personalet, og at alle barn opplever trygghet i barnehagen. Videre sier Rammeplanen at personalet skal møte alle barn med åpenhet, varme og interesse, og vise omsorg for hvert enkelt barn (KD, s. 17).

En relasjon er et gjensidig forhold mellom to parter over tid. En relasjon omhandler både det som foregår mellom partene som man kan observere, men også de tanker og følelser som de har knyttet sammen. Barn utvikler raskt ulike forventninger til ulike voksne, og for at en relasjon skal være god, må gjensidighet være til stede. Dette handler om at barnet og den voksne lar seg påvirke av den andre parten, og for barna betyr dette at de får en aktiv rolle i samspillet gjennom sine følelsesuttrykk, kroppslige signaler, lyder og ord, ved at den voksne tar hensyn til disse og tilpasser sine responser (Drugli & Lekhal, 2019, s. 52). For å sikre god barnehagekvalitet for barn, er gode relasjoner mellom barnet og de ansatte helt avgjørende. Det er i slike relasjoner livsmestringen bygges, og dette er den viktigste ressursen i arbeidet med å fremme psykisk helse og livsmestring hos barna. Det er her mye av de grunnleggende behovene for nærhet og trygghet blir dekt, og det er her mange av deres resiliente/motstandsdyktige egenskaper fremmes (Drugli & Lekhal, 2019, s. 115).

Relasjoner utgjør rammen for barns psykiske helse, og deres psykiske helse utvikles først og fremst i et gjensidig samspill mellom barnet og omsorgspersonene. Det er viktig at omsorgspersonene tar hensyn til barnets kapasitet og typiske reaksjonsmåter når man er i samspill, og i tillegg støtter barnas nysgjerrighet og utforskning (Drugli & Lekhal, 2019, s. 37). Likevel er det ikke bare den gode relasjonen mellom en ansatt og barnet som bidrar til en god psykisk helse hos barnet. Forholdene hjemme til barnet har betydning, samt arbeidsmiljøet, sykefravær, og fagutviklingen i barnehagen. Disse faktorene vil ha innvirkning på barnets psykiske helse, og spesielt hvis disse forholdene får betydning for barnets relasjoner med omsorgspersonene (Drugli & Lekhal, 2019, s. 37).

Barn som blir vant med et gjensidig samspill med voksne, og spesielt hvor voksne kan forstå barnas følelsesuttrykk og møter disse, har et godt grunnlag for å etablere gode relasjoner senere i livet (Hansen, referert i Drugli & Lekhal, 2019, s. 52). Hvis en voksen kan møte et barn med nærvær hvor det er rom for både barnets og den voksnes opplevelse eller følelse, fremmer dette barnets positive selvutvikling. Ved å jobbe på denne måten lærer barnet både å bli et «jeg» og et «vi» (Schibbye og Løvlie, referert i Drugli & Lekhal, 2019, s. 52). Dette viser at ansatte bør være aktivt til stede for barnet hele tiden. Hvis man opplever vanskelige relasjoner til et barn, kan det være lett å begrunne dette med at det er barnet som er «vanskelig». Relasjoner mellom barn og voksne er asymmetriske, da det er alltid de voksne som har ansvar for relasjonens kvalitet. Dette innebærer blant annet å se seg selv og sitt bidrag utenfra (Drugli & Lekhal, 2019, s. 53).

Et begrep som er sentralt i gode relasjoner er anerkjennelse. Menneskesynet, de holdninger og måten man er på sammen med andre handler om anerkjennelse. I en barnehage handler anerkjennelse om å se hvert barn for det barnet de er, og møte dem med tillit og respekt for deres egen opplevelse. Det er deres indre opplevelse som blir anerkjent, ikke det dem presterer eller gjør (Schibbye og Løvlie, i Drugli & Lekhal, 2019, s. 53). Når et barn blir anerkjent, bekreftes barnets verdi som menneske. Barn har behov for at alle deres følelser blir forstått og anerkjent (Drugli & Lekhal, 2019, s. 53). Ved å anerkjenne dannes det et grunnlag for å reflektere over, tolke og forstå sin egen væremåte. Berit Bae (2004) forklarer at en anerkjennende væremåte skal sikre at et forhold er i bevegelse, med konflikter, uenigheter og motsetninger som må takles (i Askland, 2015, s. 38)

2.3 Tilknytning

Tilknytning er en sentral utviklingsoppgave for barn i de tidligere leveårene (Cassidy, Jones og Shaver, referert i Drugli & Lekhal, 2019, s. 54). Dette er et biologisk drevet behov barn har, og dem trenger at noen tar vare på dem. Når barn trenger støtte, trøst eller beskyttelse, søker de nærhet til sine omsorgspersoner. De trenger en fysisk og psykisk trygg havn, eller en psykologisk ladestasjon som man også kan kalle det (Drugli & Lekhal, 2019, s. 54). Tilknytning er av betydning for hvordan et barn vil oppleve og forstå verden rundt seg i de senere leveårene (Killén, 2017, s. 15).

For at et barn skal kunne etablere en trygg tilknytning til omsorgspersonene (for eksempel en ansatt i barnehagen), kreves det at barnet og den voksne tilbringer relativt mye tid sammen, og at den voksne viser en sensitiv omsorg for dette barnet (Bowlby, i Drugli & Lekhal, 2019, s. 54). En sensitiv voksen innebærer en evne til å fange opp og forstå barns ulike uttrykk og behov, samt raskt gi barnet en god og tilpasset respons (Crittenden, Claussen og Kozłowska (2007) i Drugli & Lekhal, 2019 s. 55). Når barn opplever at omsorgspersonene forstår deres behov, og da særlig de følelsesmessige behovene, vil de oppleve en grunnleggende trygghet sammen med den voksne. En trygg tilknytning er en sentral beskyttelsesfaktor som fremmer motstandskraft i møte med senere belastninger (Mikulincer og Shaver, i Drugli & Lekhal, 2019, s. 55). Trygg tilknytning bidrar til å utvikle evne til å regulere følelser, og evnen til å mentalisere er nær knyttet til trygg tilknytning, og barn som har denne trygge tilknytningen, utvikler en god evne til følelsesregulering, og dermed også en god mentaliseringsevne. Barn som har en utrygg tilknytning har derimot vanskelig for å regulere sine følelser (Killén, 2017, s. 35). Utrygg tilknytning er når omsorgsgiverens tilstedeværelse hverken støtter barnets utforskning eller reduserer det stresset som følger adskillelser (Killén, 2017, s. 39).

2.3.1 Trygghet gjennom kontakt med barnet

Kontaktevne er en grunnleggende kvalitetskriterie i en barnehagelærers yrkespraksis. Dette er ikke et entydig begrep, og kontakt mellom mennesker handler om samspill mellom alle de kanalene en kan bruke i kommunikasjon med andre. Psykisk kontakt, kontakt gjennom tale, kroppskontakt, blikk og felles opplevelser er eksempler på kontakt. Disse kommer ikke av seg selv, og evnen må utvikles, og for å få til dette kreves det et målrettet arbeid (Askland, 2015, s. 17). Gjennom kontakt med barnet, i samhandling, blir du kjent med barna du har i din gruppe.

Dette blir grunnlaget for hvordan du praktisk planlegger og gjennomfører det daglige arbeidet, og ivaretar barnas behov for utvikling, læring og omsorg (Askland, 2015, s. 18).

Gjennom en god kontakt med barn, hvor den voksne har kunnskap og praktisk kompetanse til å gå inn i et utviklende samspill med barnet i ulike situasjoner, kan barnet føle seg akseptert og forstått. Dette fører til at barnet får erfaringer som danner grunnlag for å selv utvikle evnen til empati, toleranse og omsorg (Askland, 2015, s. 19). Det å ha kontakt med et barn er å lytte, og aktiv lytting betyr at vi bekrefter de fysiske og verbale ytringene som et barn kommer med. Det handler ikke bare om å høre, men også å se og merke seg alle de ulike uttrykkene et barn bruker for å meddele seg. Det å få bekreftet om en forstår barnet riktig, og at man gir det enkelte barnet mulighet til å utdype eller presisere det han eller hun mener (Askland, 2015, s. 27). For å kunne registrere et barns kontakt, må vi ha som grunnholdning at barnet hele tida vil fortelle oss noe, at handlinger og ord er styrt av de ønskene barnet har om kontakt. Det direkte språket vi har, er bare en liten del av hvordan vi kommuniserer med hverandre, og derfor må vi se helheten i barnas uttrykk (Askland, 2015, s. 28). For å sikre en god barnehagekvalitet i praksis, er det viktig at hver avdeling evaluerer kritisk og drøfter egen praksis, for hvordan alle barn skal få den støtten de trenger, og hvilke hverdagsituasjoner kan forbedres. Dette er viktig for at barnehagen skal være en helsefremmende arena (Drugli & Lekhal, 2019, s. 103).

2.4 Omsorg

Rammeplanen (2017) sier at omsorg er en forutsetning for barnas trygghet og trivsel, og for utvikling av empati og nestekjærlighet. Videre skriver Rammeplanen at alle barna skal oppleve å bli sett i barnehagen, og at barnehagen aktivt skal legge til rette for omsorgsfulle relasjoner mellom barna og personalet (KD, s. 16). Sven Thyssen (1991) definerer grunnleggende omsorg som det å bry seg om og ta vare på andre menneskers beste (i Askland, 2015, s. 58). For barn handler omsorg om å ta hensyn til barnas beste, ha følsomhet for deres utvikling og kommunikasjon. Omsorg for barn kjennetegnes blant annet av den asymmetriske relasjonen mellom barnet og den voksne, og der den voksne er den ansvarlige parten i forholdet, og er forpliktet til å vise omsorg for barnet (Askland, 2015, s. 59). En annen definisjon om omsorg, men som er lik Thyssens, er fra Astrid Bastiansen (1994). Hun sier at med omsorg mener vi å gi hjelp og støtte til mennesker i deres livssituasjoner, eller å fremme utviklingen deres (i Askland, 2015, s. 59). Begge disse definisjonene er sentrale for hvordan vi som

barnehageansatte skal være blant barna. Det å støtte utviklingen generelt og de sentrale utviklingsområdene for barna i barnehagen.

For barnet handler omsorg om å kjenne seg trygg. For de ansatte i barnehagen handler dette om å være stabil og forutsigbar, da de representerer trygghet for barnet. For å være trygg og forutsigbar, må man være fysisk til stede, og være stabil i forhold til følelsesmessige reaksjoner (Askland, 2015, s. 62). Barnet er avhengig at den voksne er fysisk og psykisk nær. Det er den voksne som har ansvar for å gi barnet trygghet gjennom kjærlighet og ved å sette grenser. Det å sette grenser fører til at barnet blir beskyttet mot farer, og det skal hjelpe barnet til å fungere positivt i sosiale situasjoner. Om en voksen skaper trygghet og stabilitet, fører dette til at barnet får en følelse av å bli elsket og satt pris på (Askland, 2015, s. 63). Omsorgsgiverens evne til å se hvert enkelt barn, tolke signaler, og respondere sensitivt har en avgjørende betydning for barns utvikling. Responsen en omsorgsgiver gir, bidrar til å forme samspill og tilknytningsmønsteret som utvikler seg i løpet av et barns første leveår. Barnehagepersonalet bør ha en trygg base hvor barnet kan utforske verden, hvor det kan søke trøst og trygghet når det føler seg truet (Killén, 2017, s. 23).

Utviklingsnevrologisk forskning viser at hjernen utvikler seg og organiserer seg som en refleks av erfaring. Før trodde man at barnets hjerne var arvet og at utviklingen av den var forutbestemt av barnets utrustning. Hver enkelt hjerne er bygget opp av en kompleks blanding av arv og erfaringer. Derfor har den følelsesmessige kommunikasjonen en avgjørende betydning for utviklingen av spedbarnets hjerne (Killén, 2017, s. 54). Samspillet med omsorgspersoner former den personen vi blir. Denne kunnskapen understreker barnehagepersonalets betydning for barns utvikling, og hjernens utvikling er avhengig av omsorgsgivers positive engasjement i barnet (Killén, 2017, s. 54). Det er i samspillet med foreldre eller andre omsorgsgivere at et barn opplever seg selv. Et slikt samspill skaper minner om hvordan det er å være sammen med en annen, og det skaper forventninger til andre mennesker (Killén, 2017, s. 15).

Mestring handler om å få til noe man ønsker, selv om det kan oppleves vanskelig (SNL, referert i Drugli & Lekhal, 2019, s. 82). Barn har en medfødt motivasjon til å lære seg nye ting. Når man er i en aktivitet som fører til mestring, gir man ikke opp, men fortsetter til man har fått det til (Drugli & Lekhal, 2019, s. 82). De minste barna lærer best når den voksne fanger opp hva barnet er opptatt av, og deretter beriker barnets utforskning på en måte som fører til at barnet får til eller forstår noe mer enn det ville gjort på egen hånd (Drugli & Lekhal, 2019, s. 127).

2.5 Trygghet for regulering av følelser

Schore og Schore (2008) hevder at man er stadig mer opptatt av den betydning tilknytningspersonene har for regulering av barns følelser. De kaller moderne tilknytningsteori for en teori om regulering. Barnet trenger støtte til å regulere sine følelser når dem har en intensitet som er «for høy» eller «for lav» til at barnets mål eller andres sosiale krav blir oppfylt (i Drugli & Lekhal, 2019, s. 58). Små barn har ikke forutsetningene for å regulere seg selv på en god nok måte, og trenger derfor støtte fra omsorgspersonene. Gjennom et samspill med barnet og omsorgspersonene som forstår barnet, vil de vanskelige følelsene bli dempet og barnet føler seg bedre. Dette vil føre til at barnets egen kapasitet til selvregulering blir fremmet (Mikulincer, Shaver og Pereg, i Drugli & Lekhal, 2019, s. 58).

For å kunne fremme små barns følelsesmessige utvikling, må de ansatte i barnehagen bevisst se etter barnas uttrykk for ulike følelser. Barn er ulike og har forskjellige uttrykk. For noen barn kan det være enkelt og se hvordan de har det, mens andre har mindre tydelige uttrykk. Da kan det være nødvendig at voksne snakker sammen, for å forsøke å finne ut hva barnets ulike uttrykk og væremåter betyr, med hensyn til følelser (Drugli & Lekhal, 2019, s. 122). Når et barn opplever positive effekter ved å klare å regulere sine egne følelser, for eksempel å la være å slå når man blir sint i leken, vil de utvikle stadig med fleksible strategier for å håndtere følelsene på hensiktsmessige måter i ulike sosiale situasjoner. Dette viser at det er en nær sammenheng mellom sosial og emosjonell utvikling. Det er særlig viktig for sårbare barn at de får den støtten og tiden de trenger når vanskelige følelser tar overhånd. Om barnet opplever gode erfaringer med å håndtere og regulere følelsene sine, vil sammen med den kognitive utviklingen føre til at barnets kapasitet til å takle vansker mer kompleks, fleksibel og hensiktsmessig. Barnet blir mer robust i møte med utfordringer, da barnet internaliserer og tilpasser strategiene som den voksne har brukt for å hjelpe barnet med regulering av følelsene (Drugli & Lekhal, 2019, s. 59).

For å utvikle en god selvregulering, har omsorgspersonenes tilgjengelighet mye å si. Barn som ikke opplever at den voksne ser barnets behov for støtte i vanskelige situasjoner, vil ofte streve med selvregulering videre i barndommen. Dette kan få store konsekvenser for blant annet samspill med andre barn (Drugli & Lekhal, 2019, s. 59). En del barn som sliter med negativ atferd, kan ha behov for støtte til å regulere eller validere følelsene. Det er en forutsetning for at barnets skal lære å regulere atferd, samt kognitive prosesser som har med læring å gjøre. Som impulser, utholdenhet og oppmerksomhet. Derfor får dette stor betydning for den videre

utviklingen (Calkins og Williford, referert i Drugli & Lekhal, 2019, s. 59). Enkelte barn som viser negative følelser, kan oppleve vanskelige situasjoner. Eksempelvis om et barn opplever vold i hjemmet sitt, vil barnet kunne utvise sinne i barnehagen, eller være trist og stille. Derfor er det viktig å forsøke å forstå hvorfor dette barnet utviser disse negative følelsene, slik at barnet får støtte, og samtidig at man kan jobbe med årsaken. Det er viktig å hjelpe barnet med å forstå seg selv, og for å få til dette kan man forsøke å avlede barnets negative følelser. Dog må man alltid bekrefte at man har oppfattet følelsene, ved å eksempel sette ord på dem. Det er helt avgjørende å lære seg å håndtere negative følelser for å fungere i sosialt samspill, og for å kunne takle motgang i livet uten å bli overveldet av egne følelser (Drugli & Lekhal, 2019, s. 124).

3 Metodekapittel

I dette kapittelet gjør jeg rede for hvordan metode jeg har valgt, samt begrunnelse for valget. Videre skal jeg forklare hvordan jeg har gjennomført datainnsamlingen, og hvordan jeg har analysert datamaterialet.

3.1 Hva er metode?

Metode handler om å samle inn, analysere og tolke data. Det er framgangsmåter for å gi svar på ulike typer forskningsspørsmål. Målet med metoder er å få fram informasjon om den «sosiale virkeligheten», og kunnskap om hvordan denne informasjonen kan analyseres (Bergsland & Jæger, 2018, s. 66). Ifølge Kvale og Brinkmann (i Bergsland & Jæger, 2018, s. 66) er det viktig å innhente tilstrekkelig med kunnskap om det temaet man har valgt, sette et mål for prosjektet, samt innhente forhåndskunnskap om ulike innsamlings – og analyseringsteknikker, for deretter å bestemme hvilke man skal benytte seg av når man skal innhente den kunnskapen man ønsker. I hovedsak kan man si at det fins to ulike former for metode; kvalitativ og kvantitativ metode. Forskjellen på disse går ut på hvordan man samler inn datamaterialet. Kvalitativ metode går mer i dybden og vektlegger betydning, mens kvantitative metoder vektlegger utbredelse og antall (Thagaard, referert i Bergsland & Jæger, 2018, s. 66).

3.1.1 Kvalitativ metode

Dette er metoden jeg bruker i mitt prosjekt, og Thagaard (2013) hevder at denne forskningsmetoden baserer seg på ulike innsamlingsmetoder, og en av disse er intervju. Det som er viktig med kvalitative tilnærminger, er å oppnå en forståelse av sosiale fenomener, da

det å kunne fortolke disse fenomenene har stor betydning (i Bergsland & Jæger, 2018, s. 68). Gjennom en kvalitativ metode går man inn i et forskningsfelt med en bakgrunn og teoretisk forståelse, og den utvelging man gjør er ikke tilfeldig.

3.1.2 Det kvalitative intervjuet

Jeg utførte et kvalitativt forskningsintervju, hvor jeg forsøkte å forstå verden sett fra intervjupersonenes side. Mitt mål med intervjuet var å skape mening og forståelse som igjen kunne føre til kunnskap. Dette forskningsintervjuet utfordret min samtaleferdighet, og krevde at jeg forberedte meg godt og var lydhør ovenfor intervjupersonen (Kvale & Brinkman, referert i Dalland, 2020, s. 68). Intervjuet var et semi-strukturelt intervju, som vil si at samtalen følger en intervjuguide med bestemte temaer, og forslag til spørsmål (Dalland, 2020, s. 68).

Under mitt intervju hadde jeg ingen fast rekkefølge på spørsmålene, og hele samtalen ble naturlig hvor vi gikk frem og tilbake på de ulike spørsmålene. Jeg fokuserte på å stille åpne spørsmål, hvor informanten fikk mulighet til å klargjøre hva de la i de ulike spørsmålene og begrepene. Intervjuet mitt besto av åtte spørsmål. Det første handlet om pedagogens erfaring og utdanning, og dette var for å åpne intervjuet på en god måte. De neste syv spørsmålene handlet om min problemstilling, hvor jeg spurte informanten om fremmende og hemmende faktorer rundt en tilstedeværende voksen, samt hvordan man kan jobbe med dette i barnehagen. Underveis stilte jeg oppfølgingsspørsmål som: «Har du noen erfaringer med dette? Kan du fortelle litt mer om hva du tenkte rundt dette?» Dette gjorde jeg for å få en mer utfyllende forståelse fra informanten.

Å møte et fenomen uten å være påvirket av mine fordommer og forutsetninger vil være umulig, og derfor blir mine spørsmål i intervjuet formet av dette, og svarene jeg får blir påvirket av de (Bergsland & Jæger, 2018, s. 68). Poenget med dette, er at når man skal utføre en kvalitativ metode, er det viktig å være bevisst på sin forforståelse, for å kunne gjennomføre et intervju på en så saklig måte som mulig (Dalland, referert i Bergsland & Jæger, 2018, s. 68). I min intervjuguide stiller jeg spørsmål til informanten som handler om hemmende og fremmende faktorer for en tilstedeværende voksen, og jeg forsker på informantens erfaringer, tanker og meninger.

3.2 Planlegging av datainnsamling

Jeg bestemte meg for å bruke intervju som metode allerede i praksis, og hadde reflektert over intervjuguiden i hodet en stund før jeg faktisk skrev den. Etter å ha gjennomført utviklingsarbeid med temaet aktiv tilstedeværelse, ønsket jeg å vite mer om hva ansatte i barnehagen tenker om dette temaet. For å bruke lydopptaker kreves det godkjenning av NSD pga. Personvern, og dette måtte gjøres før jul. Etter mye resonnering, kom jeg frem til at jeg ville skrive på datamaskinen, samtidig som informantene svarte på spørsmålene. Grunnen til dette, er at jeg føler meg trygg nok til å utføre et intervju hvor jeg får med meg det som blir sagt, samtidig som jeg er tilstedeværende for informantene, mens jeg skriver ned svarene. Mine to informanter ble valgt på bakgrunn av en relasjon jeg har med dem, og jeg kontaktet dem begge via tekstmelding. Når begge informantene bekreftet deltakelse i mitt prosjekt, flyttet vi kommunikasjonen til mail. Jeg utarbeidet en intervjuguide som ble sendt til mine to veiledere, hvor jeg fikk tilbakemelding på innholdet. Etter veiledning justerte jeg spørsmålene slik at de ble mer åpne. Begge informantene har fått tilsendt samtykkeskjema og intervjuguide. På denne måten kunne de reflektere og forberede seg på problemstilling og spørsmålene i forkant.

3.2.1 Valg av informanter

Jeg har tatt et strategisk utvalg, og dette handler om at jeg ønsker personer jeg mener har bestemte kunnskaper eller erfaringer (Dalland, 2020, s. 79). Mitt utvalg er to pedagogiske ledere i alderen 25-40. Begge er kvinner, og jobbet i to forskjellige barnehager. Bakgrunnen for at jeg valgte pedagogiske ledere, var min nysgjerrighet på deres rolle som ledere for avdelingen og barna, og med det, deres ansvar. I Rammeplan for barnehagen (2017), står det at det er pedagogiske ledere som har ansvaret for å iverksette og lede det pedagogiske arbeidet, i tråd med godt faglig skjønn (KD, s. 15). Derfor ville jeg forske på hvordan utvalget mitt jobbet, og reflektere rundt dette temaet i barnehagen. Jeg hadde kjennskap til begge pedagogene fra før av, og fordelene med dette var et komfortabelt intervju, hvor jeg kunne stille direkte spørsmål om noe var uklart. Ulempene med kjennskapet, kan være at jeg ville hatt et annet syn på en pedagog jeg ikke har kjennskap til. Dette kan føre til at pedagogene var mer avslappet under intervjuet, som igjen kan føre til mindre «konkrete» svar. Jeg har gitt mine to informanter fiktive navn, som i denne oppgaven er «Tone» og «Mari», på grunn av personvern.

3.3 Gjennomføring av intervju

På grunn av Covid-19, måtte intervjuene utføres digitalt. Jeg fikk beskjed fra pedagogene at jeg ikke hadde mulighet til å besøke barnehagene, på grunn av smittevern. Vi brukte «Teams», da dette var noe begge pedagogene hadde fra før av. Intervjuene var på henholdsvis 40 og 55 minutter. Intervjuet som varte i 55 minutter hadde noen tilkoblingsproblemer, som førte til at det tok lengre tid. Selv om vi hadde digitale intervju, opplevde jeg at kjemien var på plass, og vi fikk kommunisert godt gjennom skjermen. Fra min oppfatning, opplevde jeg at begge informantene var avslappet og oppriktige til mine spørsmål. Underveis i intervjuet stilte jeg oppfølgingsspørsmål til begge informantene. En av informantene sto fast på enkelte spørsmål, og her veiledet jeg ved hjelp av stikkord. Dette førte til at det løsnet seg, og jeg fikk et godt datamateriale.

3.4 Dataanalyse

I etterkant av intervjuene, transkriberte jeg datamaterialet. Dette for å få en oversiktlig tekst, som jeg skulle omgjøre til en datamatrix. Dog er det viktig å tenke at en analyse ikke er en isolert prosess som gjøres når datamaterialet er klart, men en kontinuerlig måte å tenke og jobbe på gjennom hele forløpet (Bergsland & Jæger, 2018, s. 81). I matrisen får jeg oversikt over hva begge informantene svarte på de ulike spørsmålene, og fra denne så jeg hvilke temaer og kategorier som jeg ville ta for meg i drøftingen. En dataanalyse innebærer ifølge Larsen (2017) om å sortere og vurdere informasjonen man sitter på etter å ha gjennomført datainnsamling (s. 113). Grunnen for at jeg valgte å lage denne matrisen, var for min egen del i skriving av bacheloroppgaven. Jeg får en god oversikt over hva informantene sa om de ulike spørsmålene/temaene, og på denne måten kunne jeg sammenligne svarene, og det blir tydelig hva som er likheter og forskjeller (Larsen, 2017, s. 116).

3.5 Etiske betraktninger

Ved forskningsetikk er behandlingen av personopplysninger et viktig aspekt, og det er lovfestet at den enkelte ikke skal bli krenket gjennom behandling av personopplysninger (lov om behandling av personopplysningen, referert i Bergsland & Jæger, 2018, s. 83). I mailen til informantene, la jeg ved et skriftlig samtykkeskjema (se vedlegg). I dette skjemaet var det informasjon om prosjektet generelt, og at deltakelse i prosjektet var frivillig. Jeg opplyste at informantene kunne trekke seg når som helst. Bergsland & Jæger (2018, s. 83) forklarer dette som informert samtykke, og at informantene har krav på å få kjennskap til formålet med

prosjektet. Videre skriver Bergsland & Jæger (2018) at konfidensialitet handler om å holde personlige data anonymt, slik at deltakernes identitet ikke blir avslørt (s. 84). Dette informerte jeg også i samtykkeskjemaet, og jeg har gitt deltakerne fiktive navn i denne bacheloroppgaven.

3.6 Metodekritikk

Det er viktig å være kritisk og reflektere over egen metode og innsamlingsstrategier, da ingen metode er feilfri (Bergsland & Jæger, 2018, s. 80). Jeg valgte en kvalitativ metode med intervju som innsamlingsstrategi i prosjektet. Styrken med kvalitative metoder er at forskeren møter informantene ansikt til ansikt, og at man kan stille oppfølgingsspørsmål for utdypende svar. Ulemper med kvalitative metoder er at man ikke kan generalisere svarene man får (Larsen, 2017, s. 29). For at en metode skal gi troverdig kunnskap, må kravene til validitet og reliabilitet være oppfylt (Dalland, 2017, s. 40). Det er viktig for meg at min datainnsamling er mest mulig relevant og troverdig, og vil derfor gå dypere inn på hva disse to begrepene betyr.

3.6.1 Reliabilitet

Hvor pålitelig er det arbeidet jeg har gjort med prosjektet mitt? Reliabilitet knyttes til hvorvidt forskningen utføres på en tillitvekkende måte. Her må man se på hvordan forskningen har blitt gjort, som for eksempel hvordan datamaterialet bearbeides, analysert og tolkes (Bergsland & Jæger, 2018, s. 80). I min oppgave har jeg et kvalitativt intervju, og med dette må jeg være bevisst på at informantenes svar kan være påvirket av hva de tror jeg vil høre. Svarene kan være påvirket av en bestemt situasjon, og dette kan påvirke utfallet av hva som sies i intervjuet. Jeg lot informantene snakke fritt på spørsmålene jeg stilte, men hadde noen stikkord om de skulle stå fast, eller ikke forsto hva jeg spurte om. Dette kan kanskje sees på som påvirkning, men jeg så på dette som nødvendig for å få utfyllende svar på mine spørsmål (Larsen, 2017, s. 95).

Spørsmålet om relabilitet handler om resultatet som kommer frem i studiet vil komme frem om en annen forsker hadde gjort det samme studiet (Thagaard, 2018, s. 200). Min interesse for barns aktive tilstedeværelse oppsto fra jeg var barn selv, og har alltid vært et tema som jeg brenner for. Mine erfaringer rundt dette temaet kan både ha vært en styrke og en svakhet i møte med informantene og empirien. Styrken er at jeg har interesse for det samme, kjenner til temaet, og kan forstå informantene lettere. Svakheten er at jeg ikke kommer inn i «feltet» med nye briller, med fare for å være mindre objektiv og mer fordomsfull. Jeg har vært bevisst på å ikke la min forforståelse styre teorien og empirien, men funnene fra datamaterialet er grunnlaget for referanserammen i studiet.

3.6.2 Validitet

Validitet handler om hvor relevante dataene representerer temaet som skal undersøkes, og i hvilken grad resultatene er gyldige for temaet og utvalget som er undersøkt (Bergsland & Jæger, 2018, s. 80). I mine intervju hadde jeg ønske om å stille gode og åpne spørsmål, slik at informantene kunne tenke over dette selv, uten at jeg «ledet» spørsmålet til et svar. I en intervjustudie er det informantenes fortellinger og ord som utgjør hovedtyngden i det materialet som skal danne grunnlaget for analyse, tolkning og drøfting. Derfor er det viktig at det informantene forteller meg er fyldig og relevant. På denne måten blir validiteten styrket, ved at jeg som intervjuer stiller spørsmål som fører til at informantene får mulighet til å komme med fyldige uttalelser (Dalen, 2011, s. 97). I kvalitative studier handler validitet mer konkret om troverdighet, bekreftbarhet og overføringsverdi (Larsen, 2017, s. 93). Gjennom mine intervjuer med informantene, kan vi oppklare misforståelser, og foreta korreksjoner underveis. Informantene kan også snakke fritt, og ta opp ulike temaer som de ser på som relevant. Dette styrker validiteten i mine intervjuer (Larsen, 2017, s. 94).

4.0 Drøfting av datamaterialet

I dette kapittelet skal jeg presentere funnene mine, og deretter drøfte disse opp mot teorien jeg har presentert tidligere. Funnene er delt inn i tre hovedkategorier, basert på analysene av datamaterialet: i) omsorg og den gode relasjonens betydning, ii) støtte til regulering av følelser og iii) betydning av en tilstedeværende voksen. Til slutt vil jeg dele en erfaring fra en av mine praksisperioder jeg mener er relevant for å besvare problemstillingen. I empirien, blir begrepet tilstedeværelse brukt, og når jeg anvender teori ser jeg dette opp mot relasjonskompetanse. Disse må dog ses i sammenheng.

Jeg gjentar problemstillingen: «*Hvilken betydning har barnehageansattes tilstedeværelse for barns livsmestring?*»

4.1 Omsorg og den gode relasjonens betydning

Mari understreker at det å skape gode relasjoner til barn er utrolig viktig for barns glede i barnehagehverdagen. Dette kan kanskje ses på som en selvfølge, men noe jeg mener er en forutsetning for at barn skal ha det bra. Dette kan knyttes til det Drugli & Lekhal (2019) hevder om gode relasjoner. For å sikre en god barnehagekvalitet, er gode relasjoner helt avgjørende (s. 115). Det Mari presiserte om «barnas glede», tolker jeg som bygging av livsmestring. Har man

gode relasjoner til barna, kan man dekke de grunnleggende behovene for nærhet og trygghet, og her blir mange av deres motstandsressurser fremmet, og resiliens kan utvikles. Enkelte barn mangler kanskje disse grunnleggende behovene hjemme, og dette understreker viktigheten med gode relasjoner i barnehagen.

Tone la vekt på at man skal følge barna hele veien, og ikke forsvinne bort fra barna. Dette kan sees i sammenheng med relasjonskompetansen, det å være der for barna og se deres behov. Videre sa Tone at man skal forflytte seg etter barna, samt se deres interesser og følge opp disse. En relasjon må være gjensidig for at den skal være god (Drugli & Lekhal, 2019, s. 52). Slik Tone forklarte at man ikke skal forsvinne bort fra barna, eller som Mari uttrykte om viktigheten med å ha fokuset på barna, tolker jeg som at de vil forstå og kjenne barna bedre. Dette er i tråd med det Hansen (2010) hevder om når barna blir vant med dette gjensidige samspillet med ansatte, har de et godt grunnlag for å etablere gode relasjoner senere i livet (i Drugli & Lekhal, 2019, s. 52).

Om ansatte er preget av fastsatte rutiner og klokkeslett, kan de glemme av barna og deres behov. Mari belyste at: *dette kan føre til at barna blir «vant» med å ikke bli sett av en voksen, som kan føre til at dem stoler mindre på voksne, da de ikke får denne tryggheten.* Askland (2015, s. 62) hevder at omsorg for barnet handler om å kjenne seg trygg. Ansatte i barnehagen behøver å være stabil og forutsigbar, og for å være dette, er det en forutsetning at man er fysisk til stede. Tone forklarte at barna kan skjule det dem føler, og uttrykker seg mindre om en voksen ikke er der for barnet. Slik jeg tolker det, er begge informantene bevisste på tilstedeværelsen en ansatt har for barna, er vesentlig for barns livsmestring. Drugli & Lekhal (2019) hevder det er vi voksne som skal legge til rette for gode relasjoner til barna, og uten disse relasjonene blir det vanskelig å gi barn trygghet, trivsel og glede. Og uten disse «positive kreftene», blir det vanskelig for barna å takle utfordringer og belastninger (s. 21). For hvordan kan vi forvente at barn lærer seg konfliktløsning, samspill, mestring av seg selv? Dette belyser min problemstilling, om hvorfor ansatte behøver en god relasjonskompetanse som er forankret med aktiv tilstedeværelse, i samspillet med barn.

Et av spørsmålene jeg presenterte for informantene i intervjuet, var hvordan man kunne være tilstedeværende for barna. Begge informantene la vekt på det indre hos seg selv; det å være sensitiv og anerkjenne barnet, men samtidig også videreføre dette i praksis. Mari sa: *Vi kan sette i gang leker, eller synge sammen med dem. Gjøre noe som fenger dem og interesserer*

dem. Tone legger vekt på at barna kan være med på det voksne gjør, samt veilede barna. Dette kan ses i lys med det Drugli & Lekhal (2019) skriver om å følge barnet. Drugli & Lekhal forklarer at barn lærer best når den voksne fanger opp hva barnet er opptatt av, for deretter å legge til rette for at barna får en beriket utforskning, som fører til at barnet forstår eller får til noe mer enn det ville gjort alene (s. 127). Dette tolker jeg som tilrettelegging av mestring, da informantene følger barna kontinuerlig, men samtidig har fokus på tilstedeværelsen. På denne måten kan begge informantene bli bevisst på barnas styrker og svakheter, for deretter støtte barns mestring og utforskning på hver sin individuelle måte.

Selv om ingen av informantene konkretiserte det å være en sensitiv voksen for å se barnas behov, forstår jeg likevel det slik at *dem* er bevisst på dette. Jeg tolker det som at informantene er forstått med viktigheten med tilstedeværelse. Fordi å kunne se hva barna interesserer seg for, må man bli kjent med *dem*, og for å bli kjent, må man være til stede. Dette kan også sammenlignes med det Askland (2015, s. 19) hevder om kontakt med barnet. Du blir kjent med barna i din gruppe, og dette blir grunnlaget for hvordan du praktiserer og gjennomfører det daglige arbeidet, som ivaretar barnas behov for utvikling, lek og omsorg.

4.1.1 Personalets samspill og mål

Som nevnt tidligere, er det viktig å være kritisk til egen praksis, for å sikre en god barnehagekvalitet (Drugli & Lekhal, 2019, s. 103). I intervjuet med Mari kom det frem at den viktigste jobben pedagoger har, er å være tilstedeværende. Hun påpekte også at det er viktig å snakke om det å være tilstedeværende med andre ansatte og hvorfor dette er viktig. Dette kom også Tone inn på, hun forklarte at det er viktig å framsnakke dette temaet, gi tilbakemeldinger og anerkjenne personalet. Slik jeg tolker dette, er pedagogene bevisst på det å være tilstedeværende, og hva det betyr for *dem*. Begge informantene mente det er viktig å jobbe med dette på avdelingen, slik at alle ansatte blir bevisst over deres egen tilstedeværelse. Når ansatte er bevisste på hva tilstedeværelse er, og hvordan man kan jobbe med dette, kan det være enklere å oppnå mål man setter seg, og dette kan føre til kunnskapsheving. Dette er noe Mari fremhevet, da hun sa at det er viktig med et godt samspill mellom personalet, der alle har samme mål. Tone forklarte at avdelingen hadde prosjektarbeid om dette temaet tidligere, hvor *dem* ble filmet. Dette for å kunne reflektere over den tause kunnskapen, og for å sette seg videre mål for å forbedre seg.

Det er viktig å fremstillet prosjektet positivt, slik at det gir en boost. Og så er det viktig å gi anerkjennelse så ofte man kan, slik at det blir enklere å gi tilbakemeldinger og kritikk (Tone).

Mari fortalte at selv om temaet tilstedeværelse var i fokus på avdelingen, var det en ansatt som kunne unngå enkelte situasjoner med barn, som h*n mente var utfordrende. Dette var fordi h*n var usikker på hvordan h*n skulle respondere eller opptre. Hun fortalte meg at slike situasjoner kunne være utfordrende. Jeg mener dette kan ses i lys av det Drugli & Lekhal (2019) skriver om asymmetriske relasjoner. Om man opplever vanskelige relasjoner til barn, kan det være enkelt å begrunne dette med at det er barnet som er «vanskelig». Dog er kvaliteten til relasjonene, barnehageansattes ansvar (s. 53). I slike situasjoner kan det være en mulighet å støtte seg til faglitteraturen, og derfor kan en pedagogisk leder veilede den ansatte til å se seg selv, og sitt bidrag utenfra. Dette kan føre til kunnskapsheving hos den ansatte, som forhåpentligvis fører til en forbedret relasjonskompetanse.

4.2 Støtte til regulering av følelser

Tone forklarte at det er viktig å være til stede for barna for å lære seg kroppsspråket, reaksjonsmønstrene og for å forstå følelsesregisteret. Dette kan knyttes til det Mikulincer, Shaver og Pereg (2003) beskriver om samspillet mellom barnet og de omsorgspersonene som forstår barnet. Om en ansatt forstår barnet, vil eventuelle vanskelige følelser bli dempet, og barnet vil føle seg bedre, og barnets egen kapasitet til selvregulering blir fremmet (i Drugli & Lekhal, 2019, s. 58). Her tolker jeg tilstedeværelsen som den viktigste faktoren for at en ansatt skal lære barnet å kjenne. For uten at man er på, kan det føre til at man går glipp av de viktige reaksjonsmønstrene barnet uttrykker, og derfor minsker sjansene for barnets evne til selvregulering. Som jeg oppfatter det, er selvregulering en av de positive faktorene til livsmestring. Dette kan støttes til det Rammeplanen sier om livsmestring. Det dreier seg om å kunne forstå og påvirke faktorer som har betydning for mestring av eget liv (KS, 2017, s. 12-13).

Drugli & Lekhal (2019) hevder at ansatte i barnehagen må bevisst se etter barnas uttrykk for ulike følelser, for at den følelsesmessige utviklingen skal fremmes (s. 122). Som allerede nevnt, forklarte Tone at det er viktig med en tilstedeværende voksen, for å bli kjent med barnas følelsesregister og reaksjonsmønster. Hun beskrev at det er viktig, fordi barna kan få vansker

med å kontrollere følelsene, om barnet ikke har fått hjelp til å regulere dem. Dette kan ses i sammenheng med det Mari forklarte med det å være til stede med barna: *Om man ikke er til stede, får vi ikke med oss det som skjer rundt barna.* Selv om Mari ikke brukte ordene følelsesregister eller reaksjonsmønster, tolker jeg dette som samme forståelse.

Begge informantene var opptatt av å se barna, for å lære seg å kjenne dem på best mulig måte. Tone forklarte at det ikke hjelper å være på gulvet sammen med barna, om man er i sin egen verden. Dette med å være mentalt til stede, virker som den viktigste faktoren for å lære seg barnas følelsesregister, og dette fremstår i bakgrunn av intervjuene jeg har gjort. *Om et barn blir plaget av et annet barn, er det ikke sikkert vi får det med oss, om vi ikke er tilstedeværende med barna.* Dette utsagnet er fra Mari, og det jeg synes er interessant med dette utsagnet, er at Mari nevnte «for barna». Slik jeg tolker det, er det viktig å ikke bare være tilstedeværende for barnet som blir plaget, men også for det barnet som «plager». Dette er noe jeg tolker som en selvfølge, men kanskje noe som kan bli glemt av? Det kan være enklere å fokusere på det barnet som gråter, eller viser andre tydelige kroppsspråk, mens barna som faktisk «plager» kan bli glemt. Drugli & Lekhal (2019) er inne på dette temaet når de forklarer at enkelte barn som viser negative følelser, kan ha det vanskelig i livet sitt. Derfor er det viktig å forstå hvorfor dette barnet viser disse negative følelsene, slik at dette barnet får støtte, og at man samtidig kan jobbe med årsaken, nettopp slik som mine informanter understreker. Videre forklarer Drugli & Lekhal (2019) at det er avgjørende å lære seg å håndtere disse negative følelsene, for å fungere sosialt, men også å kunne takle motgang i livet uten å bli overveldet av egne følelser (s. 59). Dette knytter jeg umiddelbart opp mot livsmestring, nemlig det at barna lærer seg å håndtere motgang og medgang, og hvordan ansatte kan bistå barnet i denne prosessen (KD, 2017, s. 12-13).

4.3 Betydningen av tilstedeværende ansatte

Noe av det vi snakket mest om i intervjuene, var hvilke tanker informantene hadde om en tilstedeværende barnehageansatt. Tone forklarte at en tilstedeværende voksen er å være en best mulig voksen for barna: *Det handler om å bli sett som barn.* For Mari handler tilstedeværelse om å ha fokuset på barna: *Være til stede handler om å være i nuet.* Slik jeg forstår det, hadde begge informantene en oppfatning av tilstedeværelse som en viktig faktor for å være en god omsorgsperson for barna.

Ansatte i barnehagen er barnas omsorgsgivere, og evnen til å se hvert enkelt barn har en avgjørende betydning for barns utvikling (Killén, 2017, s. 23). Det Killén hevder her, kan knyttes til det Tone la vekt på om å bli sett som barn. Hun sa det er viktig at hun er en sensitiv og trygg voksen for barna. Dette kom også Mari inn på: *Om et barn ikke blir sett av en voksen, kan det føre til at det kan slite psykisk senere i livet. Som for eksempel i sosiale settinger.* Dette kan også ses i lys av det Askland (2015) forklarer om det å være fysisk og psykisk nær barnet, for barnas trygghet. Han påpeker at det å sette grenser for et barn fører til at barnet blir beskyttet mot farer, og at det kan hjelpe barnet til å fungere positivt i sosiale settinger. Han sier også at det er viktig med en stabil og trygg voksen, fordi det fører til at barnet får en følelse av å bli elsket og satt pris på (s. 62-63). Det Askland presenterer her, tolker jeg som en viktig faktor for å bygge livsmestring, da barnet kan utvikler denne robustheten ved hjelp av en stabil og trygg voksen.

Etter min forståelse er begge informantene samstemte om betydningen av en tilstedeværende ansatt, og hvilke konsekvenser som eventuelt kan forekomme om man ikke er bevisst på dette. Ut ifra mitt pedagogiske grunnsyn, mener jeg det er helt sentralt at ansatte skal legge til rette for at barn får støtte til bygging av livsmestring. Nemlig det å gi barn positive krefter til å takle utfordringer og belastninger som kan forekomme i livet (Drugli & Lekhal, 2019, s. 21). Tone forklarte at det gjør noe med barnet om man ikke blir sett og hørt. Hun sa: *Det er litt som oss voksne. Vi søker kontakt med dem vi får kontakt med. Barn leter etter den voksne som er tilstedeværende.* Selv om ingen av informantene bruker begrepet livsmestring, tolker jeg det slik at tilstedeværelsen er den viktigste faktoren for at ansatte kan være en støttespiller for barns livsmestring. Dette fordi barn, som oss voksne, har behov for anerkjennelse og trygghet. Ved mangel på dette grunnleggende behovet, kan man få en slik oppfatning at ingen bryr seg. Slik som Tone sa: *Barna gidder ikke spørre andre, fordi de er vant med å ikke bli sett og hørt. Barna kan bli stille og innesluttet.* Dette er i tråd med det Killén (2017, s. 54) skriver om den viktige betydningen av barnehagepersonalet. Samspillet med omsorgspersonene former den personen vi blir. Hjernens utvikling er avhengig av omsorgsgivers positive engasjement i barnet. Dette understreker viktigheten med det å være en tilstedeværende voksen. Fordi konsekvensene med en fraværende voksen kan være slik som Tone videre kommenterer: *Om man ikke er tilstedeværende, er det ingen der, og da kan det bare være.* Slik jeg tolker det, man «gir opp». Dette kan være skummelt, da alle barn møter på utfordringer senere i livet. Om man da som barn har blitt vant med fraværende omsorgspersoner, kan livsmestringen svekkes. Dette fordi

man som barn ikke har lært seg å regulere følelser, samspill, og ikke minst fått den trygge tilknytningen fra en viktig omsorgsperson.

4.4 Erfaring fra praksis

Jeg vil til slutt i dette kapitlet dele en erfaring fra en av mine praksisperioder. Denne gjorde et stort inntrykk på meg, og kan belyse viktigheten med aktiv tilstedeværelse for barns livsmestring. Jeg gir barnet i prakistfortellingen det fiktive navnet Pål.

«Jeg satt på gulvet i samspill og lek med andre barn på avdelingen. Jeg observerte Pål vandre bort til en ansatt. Den ansatte satt på en stol lengre bort i rommet, med øynene nede i en telefon. Barnet prøvde å opprette kontakt med den ansatte uten hell. Først gjennom verbal kommunikasjon, deretter non-verbal. Den ansatte responderte ikke, så barnet snudde seg og gikk tilbake. Barnet fikk et trist ansiktsuttrykk.»

RP (2017, s. 17) sier at personalet skal være lydhør for barnas uttrykk og imøtekomme deres behov for omsorg med sensitivitet. I denne situasjonen tolker jeg den ansatte som fraværende. Selv om det kanskje var noe «viktig», som loggføring eller kommunikasjon med foreldre via mobilen, er ikke barnet klar over dette. Fra min observasjon, var alt dette barnet visualiserte, en omsorgsperson som ikke møtte hans uttrykk. Verken gjennom det verbale, eller når barnet tok tak i gensen til den ansatte. RP (2017, s 19) sier videre at personalet skal anerkjenne og respondere på barnas ulike verbale og non-verbale uttrykk.

Det overnevnte mener jeg kan knyttes til et utsagn fra Tone: «om et barn søker kontakt, og man er opptatt, er det viktig å si til dette barnet at man er opptatt. Det er ikke hele tiden man har mulighet å respondere, men det er derimot viktig at man forklarer til barnet at man kommer tilbake til h*n etterpå». Dette utsagnet, mener jeg kan knyttes opp til erfaringen jeg gjorde meg. Etter min tolkning, kunne situasjonens utfall blitt bedre om den ansatte forklarte til barnet at h*n var opptatt, men skulle oppsøke barnet når h*n var ferdig. Dette kan også knyttes opp mot det Drugli & Lekhal (2019) skriver om tilknytning. Når barn har behov for støtte, trøst eller beskyttelse, søker de nærhet til sine omsorgspersoner. Dette kan forstås som en psykologisk ladestasjon, hvor de får fysisk og psykisk trygghet (s. 54). Slik jeg forstår det, kan barnet oppleve en utrygg tilnærming til den ansatte, om man ikke anerkjenner barnet, men derimot avviser det. Dette kan føre til at barnet opplever det vanskelig for å regulere følelsene sine, og

mister tillit til omsorgspersonen. Slik jeg oppfatter det, blir dette kontrasten til å bygge livsmestring. Mikulincer og Shaver (2007) belyser at en trygg tilknytning er en sentral beskyttelsesfaktor som fremmer motstandskraft i møte med senere belastninger (Drugli & Lekhal, 2019, s. 55). Etter min forståelse, er denne trygge tilknytningen hvor barnet blir anerkjent gjennom en psykologisk ladestasjon, vesentlig for å bygge barns livsmestring. Og for å skape en trygg tilknytning, bør aktiv tilstedeværelse ligge til grunn. Dette kan også ses i lys med det Killén (2017) skriver om utrygg tilknytning. Det er når omsorgsgiverens tilstedeværelse ikke støtter barnets utforskning (s. 39). Slik som Tones forståelse av situasjoner hvor man ikke har mulighet til å følge opp barnet umiddelbart, er det likevel viktig å gjøre barnet forstått med anerkjennelse, eller ord som «Jeg ser deg, og jeg skal komme tilbake til deg». På denne måten kan man imøtekommet barnets behov med sensitivitet.

5 Avsluttende kommentarer

I denne studien har temaet vært aktiv tilstedeværelse med barn, og jeg har forsket på hvilken betydning barnehageansattes aktive tilstedeværelse har for barns livsmestring. Jeg har hatt to intervju med to pedagogiske ledere i ulike barnehager, og dette har gitt meg et godt datamateriale for å drøfte pedagogenes tanker og bevissthet rundt deres tilstedeværelse for barns livsmestring. Likevel er det viktig å presisere at funnene jeg har gjort meg, ikke er representative for hele barnehagesektoren, men likevel hensiktsmessige.

Innledningsvis støttet jeg meg til Drugli & Lekhals (2019) definisjon av livsmestring. Det handler om de positive kreftene som gir barn trygghet, trivsel og glede, og som i seg selv gjør at barn blir bedre rustet til å takle utfordringer og belastninger som kan oppstå senere i livet (s. 21). Underveis i denne studien har jeg oppdaget at informantene har en bred bevissthet om hvorfor barnehageansattes tilstedeværelse er viktig. Begge informantene hadde ulike og like erfaringer, men ut ifra mine tolkninger var de samstemte i betydningen av en aktiv tilstedeværende ansatt i barnehagen. På bakgrunn av datamaterialet forsto jeg det slik at en god relasjon og omsorg en ansatt har for barnet, er det som har mest betydning for barns livsmestring. Jeg tolket funnene på den måten at for å skape gode relasjoner, samt ha en god omsorg for barnet, er tilstedeværelse en forutsetning. Det å se barnet for den de er, og være en anerkjennende omsorgsperson. Dette står også i Rammeplanen (2017), alle barn skal oppleve å bli sett i barnehagen, og barnehagen skal aktivt legge til rette for omsorgsfulle relasjoner mellom barna og personalet (KD, s. 16). I intervjuet påpekte Tone konsekvensene med å ikke

bli sett som barn. Man blir ikke tatt på alvor, og dette kan føre til at barna søker voksne mindre. Dette var også noe Mari beskrev til meg, om en voksen ikke ser barna, kan det føre til at barna blir vant med fraværende voksne. Dette kan føre til at dem stoler mindre på voksne, da dem ikke får denne tryggheten.

Ut ifra mine funn er det å være en trygg voksen som anerkjenner barnet viktig for barns livsmestring. Jeg har forstått det slik at en trygg og tilstedeværende voksen er en forutsetning for at et barn skal ha mot til å gå i møte med utfordringer, som kan bygge livsmestring. Og om man snur dette, skaper livsmestring trygghet for barnet. De underliggende faktorene som fremhever trygghet og livsmestring: Relasjoner, trygghet til regulering av følelser, trygg tilknytning og en god omsorg, er gjensidig av hverandre.

Gjennom mine år på Dronning Mauds Minne Høyskole har jeg forstått at barnehagelæreryrket er et kompleks yrke som er med på å forme barns framtid. Formålet med denne studien var å fordype meg i betydningen av ansattes tilstedeværelse for barns livsmestring. Dette er noe jeg har fått mye mer kunnskap om, og i arbeidet med denne studien forstår jeg at pedagogens tilstedeværelse er en veldig viktig faktor for barns livsmestring. Etter arbeidet med denne bacheloroppgaven ser jeg at det kunne vært interessant å intervju assistenter og fagarbeidere, i tillegg til pedagogiske ledere, som en videre undersøkelse. Dette kunne gitt meg andre refleksjoner, som kan føre til en bredere bevissthet om ansattes tilstedeværelse for barns livsmestring.

Litteraturliste

- Askland, L. (2015) Kontakt med barn. Innføring i barnehagelærerens arbeid på grunnlag av observasjon (2. utg) Oslo: Gyldendal Akademisk
- Bergsland M. D. & Jæger H. (2018) Bacheloroppgaven I barnehagelærerutdanningen Oslo: Cappelen Damm
- Borge A. I. H. (2018) Resiliens – Risiko og sunn utvikling Oslo: Gyldendal akademisk
- Dalen, M. (2011). Intervju som forskningsmetode – en kvalitativ tilnærming. Oslo: Universitetsforlaget
- Dalland, O. (2020) Metode og oppgaveskriving. (6. Utg). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Drugli, M. B. & Lekhal, R. (2018) Livsmestring og psykisk helse Oslo: Cappelen Damm Akademisk
- Killén, K. (2017) Forebyggende arbeid i barnehagen. Samspill og tilknytning. (2. utg) Oslo: Kommuneforlaget
- Kunnskapsdepartementet. (2017). Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver. Oslo: Pedlex.
- Larsen, A. K. (2017) En enklere metode. Veiledning i samfunnsvitenskapelig forskningsmetode. Bergen: Fagbokforlaget
- Lysebo, M. O. & Bratt, E. G. (2017) Relasjonskompetanse i barnehagen. Oslo: Pedlex
- Thaagaard, T. (2018) Systematikk og innlevelse; en innføring i kvalitative metoder. Bergen: Fagbokforlaget AS.

Vedlegg

Informasjon og samtykkeskjema

DronningMaudsMinne

HØGSKOLE FOR BARNEHAGELÆRERUTDANNING

Vil du delta i bachelorprosjektet «Aktiv tilstedeværelse med barn»?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et bachelorprosjekt hvor formålet er å finne ut hvordan pedagogisk leder arbeider med aktiv tilstedeværelse i overgangssituasjoner. I dette skrivet gir jeg deg informasjon om målene for prosjektet, og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

I intervjuguiden vil jeg stille deg spørsmål, som har med formål å finne ut hvordan du som pedagogisk leder arbeider med tilstedeværelse i overgangssituasjoner. Hvorfor er det viktig, og hva som kan være konsekvensene om dette ikke blir fokusert på?

Problemstilling

På hvilke måter kan pedagogisk leder arbeide med aktiv tilstedeværelse i overgangssituasjoner?

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning er ansvarlig for prosjektet.

Hva innebærer det for deg å delta?

Det blir brukt kvalitativt intervju som metode. Opplysningene som samles inn er pedagogens egne oppfatninger og meninger, og jeg vil notere underveis i intervjuet. Alle opplysninger vil bli anonymisert, og som informant har du rett på innsyn i datamaterialet som er samlet inn om deg. Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du deltar på et intervju. Dette intervjuet vil ta deg ca. 45 – 60 minutter.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket

tilbake uten å oppgi noen grunn. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Jeg vil bare bruke opplysningene om deg til formålene jeg har fortalt om i dette skrivet. Jeg behandler opplysningene konfidensielt og alle navn anonymiseres.

Prosjektet skal avsluttes 30.04.2021.

Mine veiledere er Elisabeth Walsøe Lehn og Gry Mette Dalseng Haugen
Ved spørsmål er det bare å kontakte meg.

Mvh Mathilde Skog Trondsen

Prosjektansvarlig

Elisabeth Walsøe Lehn (Elisabeth.W.Lehn@dmmh.no)

Gry Mette Dalseng Haugen (Gry.M.D.Haugen@dmmh.no)

Student

Mathilde Skog Trondsen

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *aktiv tilstedeværelse med barn i overgangssituasjoner*. Jeg samtykker til:

- å delta i et kvalitativt intervju

Dato: .....

Siden prosjektet ikke er behandlet av NSD, kan jeg ikke innhente din underskrift. Samtykket blir derfor gitt ved at du krysser av i boksen ovenfor.

Intervjuguide

På hvilken måte kan pedagogisk leder arbeide med aktiv tilstedeværelse i overgangssituasjoner?

1. Kan du fortelle litt om deg selv?
  - hvor lenge har du jobbet i barnehage?
  - hvilken utdanningsbakgrunn har du?
  - hvilken stilling har du i barnehagen du arbeider i nå?
2. Hvilke tanker har du om aktiv tilstedeværende ansatte i barnehagen?
3. Hva handler det å være aktivt tilstedeværende med barn i overgangssituasjoner for deg?
4. På hvilke måter jobber du med aktiv tilstedeværelse med barna i ventesituasjoner?
5. Hva kan være konsekvensene hvis dette ikke blir fokusert på/jobbet med?
6. Hvorfor er det viktig med en tilstedeværende voksen?
7. På hvilke måter leder du utviklingsarbeid innenfor dette tema?

DronningMaudsMinne
HØGSKOLE FOR BARNEHAGELÆRERUTDANNING